

Språkinriktad undervisning på Fågelforsskolan 7-9

Vad menar vi med språkinriktad undervisning?

Inom all undervisning utvecklas kunskapen via språket. Med språkinriktad undervisning menar vi att alla ämnen är ansvariga för elevens språkutveckling, dels genom att tydliggöra ämnets mål för eleverna, dels genom att kommunicera de språkfärdigheter som krävs för att nå målen. Lektionerna ska därtill ge eleverna rika möjligheter till interaktion och språklig stöttning.

Lektionerna på Fågelforsskolan 6-9 ska:

- presentera viktiga begrepp och ingående arbeta med deras innebörd och användningsområden,
- ge eleverna möjlighet vid en mängd tillfällen att möta och använda relevanta begrepp,
- vara kontextrik och kommunikativ, med mycket visuellt stöd i form av bilder, grafer, laborationer och objekt,
- innehålla frågor som är öppna och som stimulerar tänkandet för alla
- utveckla elevers kunskaper i akademiskt språkbruk eftersom många elever inte har möjlighet att möta ett sådant språk utanför skolan,
- ge eleverna möjlighet att skriva och läsa i alla ämnen där olika texters språkliga strukturer och syften lyfts fram (genrepedagogik/cirkelmodellen)
- lyfta fram elevers identitet och flerspråkighet och således använda olika språk och erfarenheter i klassrummet,
- arbeta medvetet för att skapa delaktighet och ett gott klassrumsklimat

Didaktiska förslag – några enkla arbetssätt

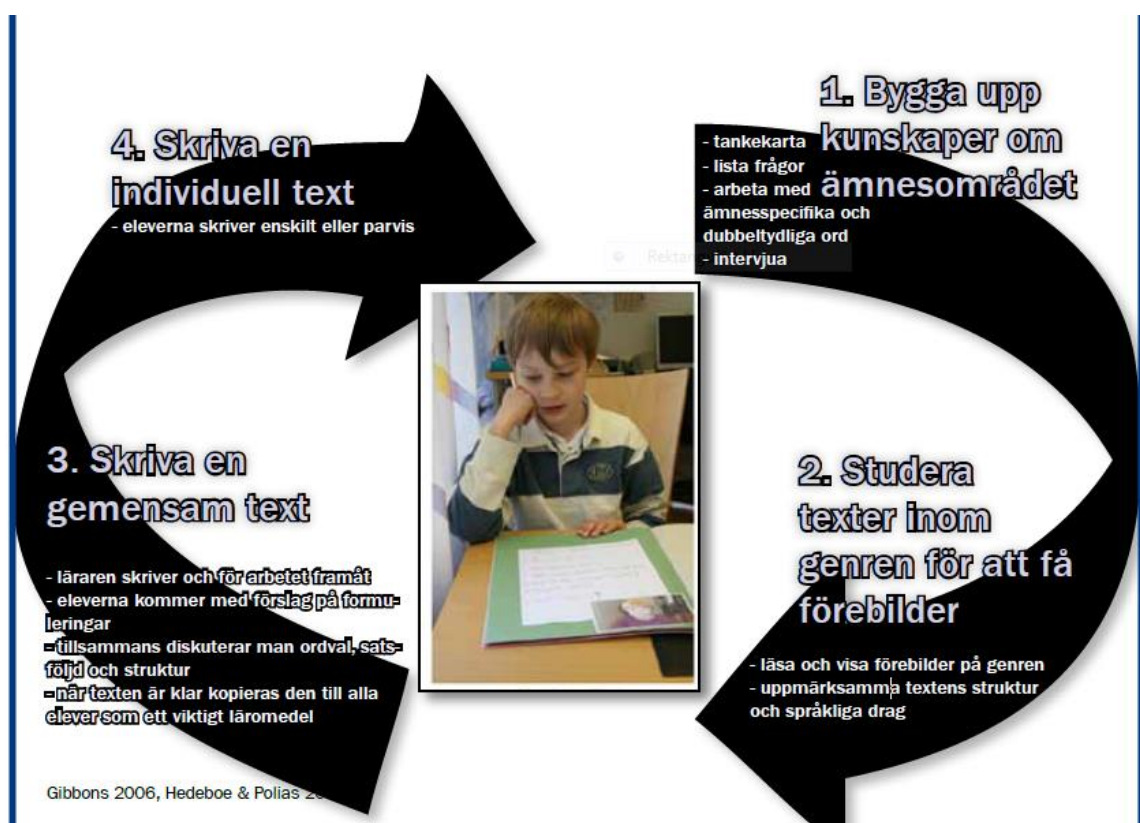
Använd modellering och matriser

Elevernas resultat förbättras om man lär dem hur man verkligen förstår en provfråga. Genom att förklara och tillsammans öva uppmaningar som ”beskriv”, ”näm”, ”förklara”, ”resonera” och ”argumentera” förbättras resultaten. Ett sätt att öva detta är att visa olika svar på provfrågor (modellering) och använda matriser.

Detsamma gäller när eleven ska skriva olika typer av längre texter, till exempel längre resonemang, tidningsartiklar, krönikor, labbrapporter, noveller och uppsatser. Powerpointpresentationer gör det enkelt att lyfta fram en genres speciella drag och övergripande struktur. En cirkelmodell kan också användas när dessa texter ska skrivas.

Använd cirkelmodellen

En cirkelmodell är kortfattat att man först bygger upp kunskap om ämnet, genom att tillsammans läsa och samtala om vad som kännetecknar texttypen. Sedan skriver eleverna texttypen tillsammans med läraren. Först därefter skriver eleverna självständigt.

Använd ett rikt utbud av texter

Alla ämnen ska sträva efter att erbjuda ett rikt utbud av olika texter. Exempel på texter som kan användas oavsett ämne är tidningsartiklar, debattartiklar, krönikor, webbtexter och noveller.

Använd skrivmallar

En skrivmall är en riktad och strukturerad skrivuppgift med inledningar som sätter igång elevens textproduktion. Det kan med fördel användas vid prov eller längre argumenterande eller resonerande texter. Här är ett exempel på hur en skrivmall kan se ut för en argumenterande text:

*Jag vill ge min åsikt angående... Jag anser att... Mitt argument är ...
För det första... för det andra... Dessutom...
Det finns vissa som tycker annorlunda. Enligt dem...
Avslutningsvis...*

Använd nyckelscheman (tidsaxlar, tabeller, träd- och flödesscheman)

En användbar metod för att få överblick över ämnesinnehåll är att sammanfatta det i ett schema över stoffets kärninnehåll och begrepp. Det kallas för ett nyckelschema och är en *visuell* återgivning av relationerna mellan saker, händelser och situationer. Eleverna kan få tomma nyckelscheman som de själva eller i par fyller i och jämför, eller så fyller man i det tillsammans.

Religion	Symbol	Helig skrift	Heliga platser	Riktningar
Judendom				
Kristendom				
Islam				

Använd korta skrivuppgifter

Genom korta skrivuppgifter kan eleven övas att använda begrepp i nya sammanhang *med ett vardagligt språk*. Exempel på skrivövningar är att låta eleven förklara för sin tioåriga syster hur det kommer sig att han eller hon kan

svänga runt en hink med vatten utan att en droppa faller ut (fysik) eller skillnaden mellan liberala och ortodoxa judar (religion). Ännu kortare texter, som trots det kräver eftertanke, är att avsluta meningar: ”Jag tycker inte det är en bra idé att kunderna själv ska skanna in sina varor i butiken eftersom...” (hemkunskap).

Öva skillnad mellan vardagligt språk och ämnesspråk språk

Eleverna behöver övning i att se skillnad mellan vardagligt och mer formellt språk. Ett sätt att öva detta är para ihop ”mer talande” och ”mer skrivande” formuleringar. Man kan helt enkelt be eleven dra streck mellan de meningar som har samma betydelseinnehåll. Det är viktigt att påpeka att sådana här övningar fokuserar på *lärande*, inte på att testa eleverna.

Här är ett exempel från olika ämnen med begreppen kursiverade. För enkelhetsskull är exemplen ordnade sida vid sida med talspråk till vänster och ämnesspråk till höger.

Bild	Målare på den tiden målade tavlor av stadsliv.	<i>Urbana motiv</i> var populära bland <i>konstnärer</i> under den <i>tidsepoken</i> .
Geografi	Istäcket börjar smälta därför att jorden blir varmare.	Att istäcket smälter är ett resultat av den <i>globala uppvärmningen</i> .
Historia	Det fanns ingen mat och många människor svält och dog.	<i>Hungersnöden</i> ledde till <i>massvält</i> .
Samhällskunskap	Det finns olika sätt att styra länder. En del länder har kung och andra har president.	Det finns olika <i>statsskick</i> . En del <i>stater</i> är <i>monarkier</i> medan andra är <i>republiker</i> .

Ställ bra frågor för att öka motivationen

Genom att ställa bra frågor till eleverna stimuleras deras tänkande. Det ökar deras intresse och deras motivation. Det kan till exempel vara frågor som får eleverna att reflektera:

”Vad menas med ansvar – är det något man har eller får?”

Eller frågor som eleven kan besvara utifrån egen erfarenhet:

”Hur ofta slår ditt hjärta per minut? Hur mäter man det? Hur fungerar det för andra levande varelser, till exempel en katt eller en mus?”

Ytterligare en metod är att ge eleven meningar med påståenden om ämnet och låt dem bedöma om det är sanna eller falska, och motivera sitt svar:

Biologi	Historia
Man kan leva länge utan mat.	Tyskland var en demokrati år 1914.
Man kan inte leva länge utan vätska.	Skotten i Sarajevo orsakade första världskriget.
Föda ger dig energi till arbete och fritid.	Det finns ett samband mellan första världskriget och ryska revolutionen.
Man måste tugga födan innan man sväljer den?	Kvinnans roll i samhället förändrades efter första världskriget.

Skapa goda inlärningsamtal (lärare-elev) och interaktion (elev-elev)

Ett bra samtal i klassrummet bryter den alltför vanliga fråga och svarsstrukturen som slutar med ett kort ”rätt” eller ”fel” genom att ställa *öppna frågor* som stimulerar tänkandet. Öppna frågor har inte bara ett svar utan leder till svar som belyser olika aspekter. Det är alltså bättre att ställa ett par genomtänkta, lite mer komplexa frågor till klassen än att peppra dem med många små detaljfrågor. En annan aspekt att ha i minnet är att ett par sekunders tystnad stimulerar elevernas tänkande och språkanvändning enormt.

Avslutningsvis ska stöttning ges under samtalet mellan lärare och elev. Till exempel kontrolleras i sitt sammanhang så ord och begrepp inte missuppfattats och vid behov hjälper man eleverna att formulera sig. Läraren bör också ge feedback på ett sätt så att eleven kan bygga vidare i samtalet. Det kan också vara på plats att inledningsvis skriva upp på tavlan vilka ord, uttryck och begrepp som kan vara lämpliga i sammanhanget och som eleverna bör ta till sig.

Att locka fram prat om ett stoff mellan elever kan göras i helklass, i grupper eller i par. En mängd arbetsformer för detta finns, till exempel att matcha och rangordna, samla in och visa upp information och problemlösningsövningar. Att diskutera *heta ämnen*, det vill säga ämnen som berör eller aspekter av ett stoff som väcker känslor, ska vi sträva mot.

Magnus Olander,
November 2016

Reviderad i augusti 2017

Referenser

Hajer, M. & Meestringa, T (2010) *Språkinriktad undervisning. En handbok*

Gibbons, P (2010) *Lyft språket lyft tänkandet*

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/undervisning/alla-amnen-ansvariga-for-elevers-sprakutveckling-1.199846> [2016-11-08]